

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Wisselwerking tussen gemeen en bijzonder
materieel strafrecht: een analyse en waardering in het
licht van de beginselen van codificatie, schuld en
legaliteit**

Cnossen, J.P.

Citation

Cnossen, J. P. (2024, September 26). *Wisselwerking tussen gemeen en bijzonder materieel strafrecht: een analyse en waardering in het licht van de beginselen van codificatie, schuld en legaliteit*. Meijersreeks. Boom, Den Haag. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4093438>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4093438>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Wisselwerking tussen algemeen en bijzonder materieel strafrecht

Een analyse en waardering in het licht van
de beginselen van codificatie, schuld en legaliteit

Wisselwerking tussen gemeen en bijzonder materieel strafrecht

*Een analyse en waardering in het licht van de
beginselen van codificatie, schuld en legaliteit*

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op donderdag 26 september 2024
klokke 16:00 uur

door

Jelle Pieter Cnossen

Promotor: em. prof. mr. C.P.M. Cleiren

Co-promotor: mr. dr. F.P. Ölçer

Promotiecommissie: prof. mr. dr. H.D. Wolswijk (Rijksuniversiteit Groningen)
prof. mr. M.I. Fedorova (Radboud Universiteit)
prof. dr. F. de Jong (Universiteit Utrecht)
prof. mr. J.M. ten Voorde

Opmaak: AlphaZet prepress, Bodegraven

© 2024 J.P. Cnossen | Boom (Den Haag)

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet of de repressrechtregeling van Stichting Repressrecht dient daarvoor een billijke vergoeding te worden voldaan aan Stichting Repressrecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.repressrecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 94 6212 967 2

ISBN 978 94 0011 466 1 (e-book)

NUR 820

www.boom.nl

www.boom.nl/juridisch

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
1.1	Doel van dit onderzoek	6
1.2	Vraagstelling, opbouw en methodologie	7
1.3	Afbakening van het onderzoek	10
1.4	Relevantie	11
2	HET CODIFICATIEBEGINSEL	13
2.1	Ontwikkeling en betekenis van het codificatiebeginsel	14
2.1.1	Historische context van het codificatiebeginsel	14
2.1.1.1	Rechtsverseidenheid in Nederland	14
2.1.1.2	Franse pleidooien voor codificatie	15
2.1.1.3	Codificatiestreven buiten Frankrijk	17
2.1.1.4	Codificatie(streven) in Nederland	18
2.1.2	Ratio van het codificatiebeginsel	20
2.1.2.1	Praktisch-politiek argument	21
2.1.2.2	Politiek-theoretisch argument	21
2.1.2.3	Praktisch-juridisch argument	22
2.1.2.4	Ideologische achtergrond Code Pénal	23
2.1.2.5	Enkele concluderende opmerkingen	24
2.1.3	Codificatiegeschiedenis sinds 1813	25
2.1.3.1	De positie van het Wetboek van 1886 ten opzichte van de bijzondere strafwetten	28
2.1.3.2	Fiscaal en militair strafrecht	29
2.1.3.3	Overtredingen	31
2.1.3.4	Misdrijven	31
2.1.3.5	Concluderend: de wettelijke systematiek achter het onderscheid tussen gemeen en bijzonder strafrecht	32
2.1.4	Codificatiegeschiedenis sinds 1886	33
2.1.4.1	Uitbreiding aantal misdrijven buiten het Wetboek	34
2.1.4.2	Wijziging codificatiebepaling in 1983	38
2.1.5	Conclusie	44
2.2	Schakel tussen gecodificeerd en niet-gecodificeerd strafrecht	45
2.2.1	Toepassing algemeen deel op militair en fiscaal strafrecht	46
2.2.2	Functie artikel 91 Sr in positieve recht	50
2.2.2.1	Artikel 91 in de rechtspraak	53
2.2.2.2	Artikel 91 in parlementaire documenten na 1886	56
2.2.3	Opvattingen over artikel 91 Sr in de literatuur	57

2.3	Contemporaine betekenis codificatiebeginsel	58
2.4	Het codificatiebeginsel in relatie tot het schuld- en legaliteitsbeginsel	59
2.5	Tussenconclusie	61
3	HET SCHULDBEGINSEL EN HET LEGALITEITSBEGINSEL	63
3.1	Inleiding	63
3.2	Functie beginselen	63
3.3	Het schuldbeginsel	65
3.3.1	Schuldbeginsel, schuldidee, schuldvormen en schuldbegrip	66
3.3.2	Betekenenissen van 'schuld'	68
3.3.2.1	Schuld in de zin van verwijtbaarheid	69
3.3.2.2	Schuld in de zin van schuldvormen	71
3.3.2.3	Schuld in de zin van culpa	73
3.4	Het legaliteitsbeginsel	74
3.4.1	Ratio en functies	75
3.4.2	Deelbeginselen	77
3.4.2.1	Lex scripta-gebod	77
3.4.2.2	Lex certa-gebod	78
4	AFWIJINGEN IN HET BIJZONDER STRAFRECHT	85
4.1	Inleiding	85
4.2	Verantwoording gekozen afwijkingen	85
4.3	Wegenverkeerswet	87
4.3.1	Het hedendaagse wegverkeer als bijzondere context	88
4.3.2	Systematiek Wegenverkeerswet 1994	89
4.3.3	Legaliteit in het verkeersrecht	92
4.3.4	Beginselen in het verkeersrecht	93
4.3.4.1	Het veiligheidsbeginsel	94
4.3.4.2	Het vertrouwensbeginsel	96
4.3.4.3	Het vlotheidsbeginsel	97
4.3.4.4	De rol van beginselen in het verkeersrecht	98
4.3.5	Schuld in het verkeersstrafrecht	99
4.3.5.1	Onduidelijke schuldvormen in de Wegenverkeerswet	100
4.3.5.2	Ontbrekende schuldvormen in de Wegenverkeerswet	105
4.3.5.3	Toepassing van commune misdrijven op verkeersongevallen	111
4.3.5.4	Ontwikkeling van het (voorwaardelijk) opzet in verkeerszaken	115
4.3.5.5	Roekeloosheid	120
4.3.5.6	Artikel 5a WVV	126
4.3.5.7	Roekeloosheid gekoppeld aan artikel 5a WVV	130
4.3.5.8	Conclusie: schuldvormen in het verkeersstrafrecht	134

4.4	Algemene wet inzake rijksbelastingen	135
4.4.1	Opzet in de AWR	137
4.4.1.1	Opzet in het fiscale boeterecht	138
4.4.1.2	Opzet in het fiscale strafrecht	140
4.4.1.3	Tussenconclusie: opzet in het fiscale strafrecht	143
4.4.1.4	De figuur van het pleitbaar standpunt	144
4.4.1.5	Conclusie: uitwerking van het schuldbeginsel in het fiscale strafrecht	147
4.4.2	Legaliteit in de AWR	148
4.4.2.1	Gelede normstelling en administratieve afhankelijkheid	149
4.4.2.2	De gelede normstelling in artikel 69 AWR	152
4.4.2.3	Conclusie: legaliteit in het fiscale strafrecht	153
4.5	Wet op de Economische delicten	154
4.5.1	Schuldvormen in de WED	155
4.5.1.1	De kleur van het opzet	157
4.5.1.2	Cumulatie aan schuldvormen	161
4.5.1.3	Tussenconclusie: schuldvormen in de WED	163
4.5.1.4	Verandering schuldvormen vanwege een uitbreiding van daderschapsvormen	164
4.5.2	Legaliteit in de WED	174
4.5.2.1	Gelede normstellingen	174
4.5.2.2	Administratieve afhankelijkheid	177
4.5.2.3	Semantische onduidelijkheid	178
4.5.3	Conclusie: schuld en legaliteit in de WED	180
4.6	Opiumwet	181
4.6.1	Legaliteit in de Opiumwet	183
4.6.2	Opzet in de Opiumwet	185
4.6.2.1	Aanmerkelijke kans	186
4.6.2.2	Bewustzijn	189
4.6.2.3	Aanvaarden	190
4.6.2.4	Conclusie: opzet in de Opiumwet	191
4.7	Wet Wapens en Munitie	194
4.7.1	Opzet in de WWM	195
4.7.1.1	Conclusie: opzet in de WWM	199
4.7.2	Legaliteit in de WWM	200
4.7.2.1	Systematische duidelijkheid	200
4.7.2.2	Semantische duidelijkheid	201
4.7.2.3	Conclusie: legaliteit in de WWM	203
4.8	Resumerende en concluderende opmerkingen	204
5	DOORWERKING VAN AFWIJKINGEN OP HET COMMUNE STRAFRECHT	209
5.1	Inleiding en werkwijze	209
5.1.1	Functie codificatiebeginsel	211
5.2	Doorwerking van afwijkingen via wetgeving	212
5.2.1	Daderschap van de rechtspersoon	212

5.2.1.1	Analyse	212
5.2.1.2	Waardering	216
5.2.1.3	Tussenconclusie: daderschap rechtspersonen in wetgeving	219
5.2.1.4	Bredere invloed van invoering van het daderschap van de rechtspersoon in het wetboek	220
5.2.2	Schuldvorm roekeloosheid	223
5.2.2.1	Analyse en waardering	223
5.2.3	Vormgeving strafbaarstellingen	227
5.2.3.1	Analyse en waardering	227
5.3	Doorwerking van afwijkingen via jurisprudentie	231
5.3.1	Functioneel daderschap	232
5.3.1.1	Nadere analyse van de totstandkoming	232
5.3.1.2	Veralgemenisering tot algemeen leerstuk	233
5.3.2	Ontwikkeling voorwaardelijk opzet (met mogelijkheidsbewustzijn)	236
5.3.3	Doorwerking van een enkel cognitief geladen opzetmutatie	243
5.3.4	Doorwerking van een zorgplichtopzet	246
5.3.4.1	Doorwerking van de figuur van het pleitbaar standpunt	248
5.3.5	Bijzondere mutaties van schuldvormen	250
5.4	Resumerend	254
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	257
6.1	Het basisonwerp van het materiële strafrecht	257
6.2	De invloed van het commune strafrecht op het bijzonder strafrecht	260
6.3	De invloed van het bijzonder strafrecht op het commune strafrecht	266
6.4	Tot slot	270
	Aanbevelingen	271
1.	Herbouw	271
2.	Renovatie	273
APPENDIX I		
DE UITWERKING VAN SCHULDVORMEN IN HET POSITIEVE RECHT		277
1.	Systematiek: misdrijven bevatten altijd een schuldvorm	277
2.	Terminologie in de wet	277
3.	Soorten opzet en culpa	279
4.	De 'kleur' van het opzet	280
5.	De ontwikkeling van het voorwaardelijk opzet	281
5.1	Dynamiek	282
5.2	Ontwikkeling van het voorwaardelijk opzet-begrip	283

5.2.1	Toepassingsbereik voorwaardelijk opzet	283
5.2.2	Zekerheid, noodzakelijkheid, waarschijnlijkheid en mogelijkheid	284
5.3	Bewijs van het voorwaardelijk opzet	290
SAMENVATTING		295
SUMMARY		305
LITERATUUR		315
JURISPRUDENTIE		327
CURRICULUM VITAE		331